

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Жабенко О.В.

кандидат наук з державного управління,

Інститут вищої освіти НАПН України

В умовах реформування системи вищої освіти України, її руху на приєднання до Європейського простору вищої освіти та Європейського наукового простору виникає необхідність запровадження встановлених у Європі принципів та стандартів побудови системи вищої освіти. Одним із таких важливих принципів є автономія університетів. І тому актуальним питанням на сьогодні є застосування принципу автономії університетів, а особливо реалізація цього принципу у процесі підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів.

Різні аспекти питання реалізації принципу автономії університетів України розглядали у своїх працях Л. Васечко [1], Я. Ганіткевич [2], В. Луговий, С. Калашнікова, О. Слюсаренко, Ж. Таланова [4], М. Савчин [6] та інші. Проте поза увагою науковців залишилися питання реалізації принципу автономії університетів України у процесі підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів.

Відповідно до Закону «Про вищу освіту» автономія вищого навчального закладу це – самостійність, незалежність і відповідальність у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених законодавством [5]. Іншими словами автономія передбачає певне звільнення університетів від щільної опіки держави.

Автономія вищого навчального закладу зумовлює необхідність таких самоорганізації та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать

громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно [5]. Реалізація автономії передбачає виконання таких заходів:

- посилення громадського контролю за діяльністю університетів;
- налагодження співпраці університетів із громадськими організаціями, бізнесом, роботодавцями та іншими зацікавленими організаціями;
- забезпечення максимальної прозорості та відкритості діяльності університетів;
- підготовка університетів до фінансової незалежності від держави і як наслідок необхідність пошуку інших джерел фінансування.

Посилення університетської автономії також передбачає:

- посилення контролю за діяльністю університету зі сторони колегіальних органів університетського самоврядування;
- забезпечення дієвості системи забезпечення університетом якості освітньої діяльності та якості вищої освіти;
- розвиток системи громадського незалежного контролю і моніторингу якості вищої освіти [3, с.8].

Законом України «Про вищу освіту» університетам надано право: відкривати докторантуру; формувати правила прийому до вищого навчального закладу відповідно до Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів, що затверджується МОН України; розробляти та реалізовувати власні освітньо-наукові програми в межах ліцензованої спеціальності для підготовки науково-педагогічних працівників; самостійно визначати форми навчання та форми організації освітнього процесу; приймати остаточне рішення щодо визнання (чи встановлення еквівалентності), здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів доктора філософії, доктора наук і вчених звань доцента, професора; запроваджувати рейтингове оцінювання освітніх, науково-дослідницьких та інноваційних досягнень учасників освітнього процесу; присуджувати ступені вищої освіти здобувачам вищої освіти, які успішно пройшли процедуру атестації після завершення навчання на відповідному рівні

вищої освіти; приймати остаточне рішення щодо присудження наукових ступенів акредитованими спеціалізованими вченими радами [5]. Однак, автономні права університетів будуть неоднаковими, адже дослідні університети на відміну від інших додатково ще матимуть право приймати остаточне рішення щодо присвоєння вчених звань та самостійно утворювати разові спеціалізовані вчені ради для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Проте, незважаючи на декларації законодавства, в Україні все ще у повному обсязі не відбулося запровадження принципу автономії у підготовці науково-педагогічних працівників. Так, університети все ще залежать від фінансування держави при підготовці науково-педагогічних працівників, зокрема держзамовлення. Університети не співпрацюють безпосередньо із потенційними роботодавцями. Крім того, нормативними документами не передбачається можливість підготовки за кошти університету науково-педагогічних працівників для цього ж університету, самостійної розробки університетами вимог до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, та порядку їх присудження спеціалізованими вченими радами. Державою все ще не створено умов для формування конкурентного середовища між університетами, основними критеріями якого були б якість підготовки докторів філософії та докторів наук, їх конкурентоспроможність на світовому ринку праці, впливовість наукової продукції. Вважаємо, що усунення цих недоліків дозволить більш повно реалізувати принцип автономії університетів при підготовці наукових і науково-педагогічних кадрів.

Список використаних джерел

1. Васечко Л.І. Університетська автономія: зарубіжний досвід та вітчизняна практика / Л.І. Васечко [Електронний ресурс] // Вісник КНУТД. – 2013. – № 2. – С. 217– 223. – Режим доступу : http://knutd.com.ua/publications/pdf/Visnyk/2013-2/217_223.pdf.
2. Ганіткевич Я. Чи будуть в Україні європейська автономія та самоврядування університетів? / Я. Ганіткевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5293/Hanitkevych_chy_budut_v_ukraini.pdf?sequence=1.

3. Глосарий современного образования / Нар. укр. акд. ; под общ. ред. Е.Ю.Усик ; [сост.: Астахова В.И. и др.]. – 2-е изд., перераб. и доп. – Харьков : Изд-во НУА, 2014. – 532 с.

4. Луговий В.І. Автономія та лідерство в європейському просторі вищої освіти / В.І. Луговий, С.А. Калашнікова, О.М. Слюсаренко, Ж.В. Таланова // Вища освіта України. – 2014. – Вип. 1. – С. 14–20.

5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556–VII (із змінами; у редакції від 05.01.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/1556-18>.

6. Савчин М. Автономія університетів та проблеми їхнього фінансування / М. Савчин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://education-ua.org/ua/articles/124-avtonomiya-universitetiv-ta-problemi-jikhного-finansuvannya>.